

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

HERMANN RÓBERT

KIADATLAN KOSSUTH- ÉS OHB-IRATOK 1848-BÓL

Immár több mint három évtizede annak, hogy a Kossuth Lajos Összes Munkái (a továbbiakban: KLÖM) című forráskiadvány utolsó, 1848—49-es kötete is elhagyta a nyomdát. Kossuth pénzügyminiszteri iratait Sinkovits István rendezte sajtó alá, a másik négy kötet (Kossuth az utolsó rendi országgyűlésen, Kossuth az Országos Honvédelmi Bizottmány élén I—II., Kossuth kormányzóelnöki iratai) pedig Barta István fáradságtalan tevékenységét dicséri. Ám e kötetek egyikének anyaga sem volt, nem is lehetett teljes, hiszen mindegyikük megjelenése valamilyen módon az 1952-es Kossuth-évfordulóhoz kapcsolódott. Emiatt több kisebb fővárosi levéltári állagban, illetve a vidéki közgyűjtemények jelentős részében nem folyhatott rendszeres kutatás e tárgyban. Emellett a szerkesztők az idő szorítása miatt nem tudták kellő alapaossággal átnézni a korábbi sajtó- és könyvészeti anyagot; így például jó néhány — főleg a múlt század végén kiadott 1848-as megyei és városi monográfiákban megjelent — Kossuth-irat elkerülte a figyelmüket.

1957 óta több kiadatlan 1848—49-es Kossuth-irat került a különböző fővárosi közgyűjteményekbe. Emellett az egyes levéltárak rendezése során is előkerültek olyan Kossuth-iratok, amelyek korábban elkerülték a szerkesztők figyelmét. Ezeknek az iratoknak az értéke változó; aláíratlan OHB-fogalmazványoktól hosszú, saját kezű levelekig, érdektelennek ható adminisztratív intézkedésektől fontos utasításokig többféle is található közöttük.

Forrásközlésünkben olyan iratokat közlünk, amelyek Kossuth 1848-as működéséhez kapcsolódnak. Az 1. irat Kossuth pénzügyminiszteri tevékenységéhez szolgált adalékokat. A többi pedig Kossuth OHB-elnöki működésének első szakaszához, az OHB megalakulásától a főváros kiürítéséig terjedő időszakhoz kapcsolódik. Ez utóbbi részbe nemcsak Kossuth aláírásával ellátott dokumentumokat vettünk fel, hanem több olyan OHB-iratot és közleményt, amelyek Kossuth távollétében születtek (2—4., 10., 12., 15. irat), vagy nem köthetők egyértelműen az OHB működéséhez (37. irat). Nem vettük fel viszont Madarász Lászlónak, az OHB tagjának azon iratait, amelyek nem az OHB, hanem az Országos Rendőri és Postaosztály működéséhez kapcsolódnak.

Forrásközlésünkbe felvettünk néhány, már 1945 előtt nyomtatásban, illetve facsimile-ben megjelent Kossuth iratot. Ilyen Görgei első tábornoki kinevezése (6. irat) és a Józef Woroniecki megbízására vonatkozó tudósítás (33. irat). Újraközöltünk egy 1945 után megjelent Kossuth-iratot is, mert az eredetivel való összevetéskor kiderült, hogy a közlő átírta a szöveget (17. irat).

A KLÖM szerkesztői által átnézett levéltári állagok közül a Görgey-család levéltárából került elő további három Kossuth-irat; Görgey második tábornoki kinevezése (11. irat), Kossuth egy utasítása (13. irat), és Görgey fővezéri kinevezése (14. irat). Ezek mindegyike a KLÖM XIII. kötetéhez kapcsolódik. Ennek szerkesztésekor Barta István még nem tudott a család levéltárának hollétéről, s a XV. kötetben megjelent pótlások összeállításakor is elkerülte figyelmét ez a három irat. A két utóbbi valószínűleg már akkor erősen rongált állapotban lehetett, mára ugyanis már szinte teljesen

olvashatatlaná váltak. Előkerült néhány további irat az OHB iratanyagából, az 1848—49-es és emigrációs nyomtatványok közül. Ez utóbbiak közül különösen kiemelendő az OHB október 7-i kiáltványa a horvátokhoz és Kossuth október 17-i kiáltványa a lajtai hadsereghez (5. és 9. irat). Kevésbé fontosak az Országos Rendőri és Postaosztály iratai között található Kossuth-utasítások (25., 28-30., 32. és 34. irat).

Az Országos Széchényi Könyvtár anyagából került elő a Blagoević Imréhez intézett saját kezű levél (21. irat).

Valószínűleg további fontos Kossuth- és OHB-iratok találhatóak még más levéltárakban, még az OHB iratai között is. A KLÖM szerkesztésekor ugyanis erősen szelektálni kellett az anyagot, s így több, kevésbé fontosnak ítélt irat eleve kimaradt. Ugyanezt mondhatjuk el a Hadügyminisztérium iratanyagáról is.

Az iratokat jelenlegi helyesírással és központozással közöljük. Általában elhagytuk a dátumot, címzést, és az aláírást, kivéve, ha utóirat is van az iraton. A lelőhely mellett általában igyekeztünk megadni azt az iktatószámot is, amely az iraton található.

1,

Budapest, 1848. szeptember 6.

Kossuth pénzügyminiszter átirata a hadügyminisztériumnak

Báró Neffzern István alszázas¹ aug. 19-én Sz. Tamásnál a haza védelmében elesett, özvegyet hagyott hátra s három neveletlen gyermeket. Testvére az ide rekesztett folyamodással a szerencsétlen család ellátásáért esedezik. Én nem ismerek szentebb kötelességet, mint szűkölködni nem hagyni annak családját, ki a hazának életét adá, s azért személyes felelősségem mellett mindent meg akarok tenni, amit a nemzet halála, a nemzet becstelése megkíván. Nem akarok a fennálló szűkkelbű rendszerhez ragaszkodni. Az özvegynek élte fogytáig ellátást, minden gyermeknek 24 éves koráig segélypénzt fogok rendelni, s tájékozásumul csak arra szólítom fel a hadügyminisztériumot, hogy engem rögtön értesítsen, mi volt az elhunytak fizetése, mennyi az özvegyi kaucionális jövedelem, s a szokott rendszer szerint kapna-e az özvegy valamit és mennyit. A választ holnap reggel elvárom, mert ily könnyeket vigasztalás nélkül hagyni egy nap is vétek.²

Másolat. 2022. P.M. szám. OL H. 2. Miniszterelnökség, Országos Honvédelmi Bizottmány és Kormányzóelnökség iratai (a továbbiakban: OHB-iratok). 1848:2882.

2,

Budapest, 1848. október 2.

Az OHB felhatalmazása Lukács Sándor³ és Szabó Kálmán⁴ kormánybiztosoknak

A nyílt erőszakkal és alattomos ármánnyal megtámadott hazának védelme és megmentése rendkívüli eszközöket igényelvén,

Lukács Sándor képviselő és

Szabó Kálmán győri alispán

úgy is, mint már működő országos biztosok, jelenlét felhatalmaztatnak illetőleg köteleztetnek, Győr megyében és Győr városban együtlen vagy külön mindazoknak elrendelésére és eszközzésére mit a közrend megóvása, és a veszélyeztetett hazának érdeke igényel; köteleztetnek jelesen a népfelkelés alkalmazására, ellenséges csapatok megtámadására és megsemmisítésére, gyanús egyének elfogatására; szóval mindazokra, miket a közsabadság kivívására és biztosítására szükségesnek és célszerűnek ítéldenek.

¹ *Neffzern István* (?—1848), báró, cs. kir. alszázas.

² A hadügyminisztérium 1848. szeptember 7-én 4556/h. ü. p. szám alatti válaszában közölte, hogy a fennálló szabályok szerint az özvegynek évente 300, fiúgyermekének 24 éves korig, lányainak 18 éves korig évente 100—100 pengőforint járna. A minisztérium véleménye szerint méltányos lenne az őrnagyi nyugdíj megadása, ebben az esetben az özvegy évente 400 pengőforintot kapna. A százas fizetése havi 50 pengőforint volt, ehhez jött még 30 forint pótlék. Kossuth 1848. november 10-én ismét írt Neffzern özvegyének ügyében a hadügyminisztériumnak. Megrotta a minisztériumot, hogy az még semmit sem tett az özvegyért és az árvákért. (KLÖM XIII. 393. o.) A minisztérium válaszához mellékelte Kossuth szeptember 6-i levelét és a minisztérium akkori válaszát. Az újabb válaszban a minisztérium kifejtette, azért nem intézkedtek eddig, mert Kossuth előbbi levele értelmében azt hitték, hogy ő már megtette a szükséges intézkedéseket. Mivel Kossuth újabb átiratából úgy tűnik, hogy személyesen akar intézkedni az ügyben, várják mielőbbi válaszát. Kossuth november 13-án nyugtázta a minisztérium levelét, megállapította az özvegyi nyugdíj összegét, a kifizetést pedig a minisztériumra bízta. A minisztérium két átiratát és Kossuth válaszát l. az irat mellett.

³ *Lukács Sándor* (1822—1854), a márciusi fiatalok egyike. 1848-ban Győr képviselője, szeptembertől kormánybiztos. 1849-ben Győr megyei kormánybiztos és a magyar hadsereg felszerelési kormánybiztos. Emigrál.

⁴ *Szabó Kálmán*, 1848-ban Győr megyei első alispán, szeptembertől decemberig kormánybiztos.

Ennélfogva Győr megye és Győr város hatósága, az azokban foglalt községek, nemzetőrök és egyének e meghatalmazó levél felmutatása után a fent nevezett országos biztosoknak engedelmeskedni a hazaárulás büntetésének súlya alatt köteleességöknek ismerjék.

Nyomatvány Sembery Imre és Nyári Pál aláírásával. OHB-száma: 1848:823. OL R 32. 1848—49-es nyomatványok. 9. cs. d. sz.

3.

Budapest, 1848. október 2.

Az OHB felhívása

Hogy az ellenség támadó szerei kevesbítettessenek, a miniszterelnök távollétében a Honvédelmi Bizottmány következőleg határozott.

1. Minden ellenséges ágyúnak elfoglalása kétszáz ezüst forinttal
2. minden mázsa lőszer 50 pft-tal jutalmaztatik meg; a vitézséget illető katonai vagy polgári kitüntetésen felül.
3. Ki ellenséges futárt fog el, vagy bármi hadszereket fedez fel, melyek az ellenség tábora felé szállíthatnak; a felfedezés értékéhez képest hasonlóan meg fog jutalmaztatni.

Nyomatvány Madarász László, Nyári Pál, Pálffy János és Szemere Bertalan aláírásával. OL R 32. 1848—49-es nyomatványok. 9. cs. d. sz.

4.

Pest, 1848. október 5.

Az OHB utasítása Vukovics Sebő⁵ kormánybiztosnak

Beöthy Ödön kormánybiztos úrnak⁶ a miniszterelnökhöz múlt hó 30-ról írt leveléből értesülvén a Bizottmány, miszerint az aradi oláh népfaj izgatásának fő tényezője a volt főispáni helyettes; — azért meghagyatik kormánybiztos úrnak, hogy kormánybiztosi hatalmánál fogva a kellő vizsgálatot elrendelvé, ha e tény valósága kiderülne, a volt főispányi helyettes irányában a törvény szigorúságához képest járjon el. — Jelentését e tárgyra nézve annak idejében elvárván.

Eredeti tisztázat gróf Esterházy Mihály és Madarász László aláírásával. OHB-száma: 1848:873. OL H 114. Különböző kormánybiztosok (a továbbiakban: KKB) Vukovics Sebő iratai.

5.

Pest, 1848. október 7.

Az OHB kiáltványa a horvátokhoz

Bürger Kroatiens!

Ein hundertjähriger Verband knüpft Kroatien an Ungarn. Durch Jahrhunderte theilte der Ungar mit dem Kroaten gleich die Geschicke des Glückes und des Unglückes.

Am letzten Pressburger Landtage gewannen die Völker Ungarns ausgebreitete Freiheiten, die Frondienste wurden abgeschafft; zum Eigenthume des Bauers ward jenes Feld, welches er früher als blosser Nutzniesser bearbeitete.

Der Adel des Landes übernahm freiwillig die öffentlichen Lasten, wodurch die bisher allein auf dem Volke lastende Steuer bedeutend verringert wird.

Die Bewohner der Gränze sind gebückt durch ausserordentliche militärische Dienstleistung; — der ungarische Landtag befreiet euch von diesen Lasten, weil er die Bewachung des Landes auf jeden Einwohner Ungarns und Kroatiens ohne Unterschied der Geburt gleichmässig vertheilt.

Euere Nationalität und euere kroatische Muttersprache werden nicht angetastet.

Die Religionsfreiheit beruht auf der breitesten Basis.

Und dennoch drang der abtrünnige Joseph Jellačić mit grosser Gewalt ohne Ursache in Ungarn ein.

Der allmächtige Gott verliess die gerechte Sache nicht; — das Lager der abtrünnigen Jellačić wurde gefreuet. Tausende von euch sind unsere Gefangenen geworden.

Glaubt nicht, dass die Ungarn euch als Feinde betrachten, denn sie wissen, dass ihr gezwungenen wurdet zum Einbruch.

⁵ Vukovics Sebő (1811—1872), 1848-ban a kisbeeskereki kerület képviselője, délvidéki teljhatalmú kormánybiztos, majd a főserég mellett kormánybiztos, 1849-ben a Szemere-kormány igazságügyminisztere. Emigrál.

⁶ Beöthy Ödön (1794—1854), 1848-ban Bihar megyei főispán, délvidéki, majd erdélyi főkormánybiztos, honvéd-erzedes. Emigrál.

Darum verfahren wir auch jetzt noch mit euch wie mit unsern Brüder, und lassen euch befreiet nach Hause ziehen zu eueren Familien; denn das grosse Ungarreich will dieses Mal seine Gefangenen begnadigen; wird aber jederzeit der Aufwiegler zu strafen wissen.

Gott leite euch! Lasset euch in Zukunft nicht verführen, das ist der einzige Wunsch und die gerechte Forderung der Landesmacht.

Nur so könnt ihr glücklich und frei sein, wenn der Ungar und der Kroate vereint die errungene Freiheit schützen.

Bürger! Die Grossmuth des ungarischen Mutterlandes kann zur unerbittlichen Rache werden, wenn ihr euch nochmals unterfanget gleich Raubhorden die Gränze Anderer zu überschreiten.⁷

Nyomtatvány. OL R 32. 1848—49-es nyomtatványok. 9. cs. d. sz.

Horvátország polgárai!

Egy évszázados kötelék fűzi Horvátországot Magyarországhoz. Évszázadokon át osztotta meg a magyar a horvátal mind a jó-, mind a balsorsot.

Az utolsó pozsonyi országgyűlésen Magyarország népei kiterjedt szabadságokat nyertek; a robot eltöröltetett; a paraszt tulajdonává lett minden szántó föld, melyet ő korábban mint pusztá haszonélvező művelt meg.

A hon nemessége önként vállalta a közterheket, miáltal az eddig csak a népet terhelő adó jelentősen csökkent.

A határőrvidék lakói rendkívüli katonai szolgálat alatt görnyedtek; — a magyar országgyűlés felszabadította őket e terhek alól, mivel a hon védelmét születési különbség nélkül Magyarország és Horvátország minden lakója között egyformán megosztja.

Nemzetiségetek s horvát anyanyelvetek nem veszélyeztetett.

A vallásszabadság a legszélesebb alapon nyugszik. És mégis a hűtlen Josip Jellačić ok nélkül, nagy erővel betört Magyarországra.

A mindenható Isten nem hagyta el az igaz ügyet; a hűtlen Jellačić tábora megsemmisült. Ezek lettek közületek foglyaikká.

Ne higgyétek, hogy a magyarok ellenségként tekintenek rátok; mivel ők tudják, hogy kényszerítve valátok a betörésre.

Azért még most is mint barátainkkal bánunk veletek és hagyjuk, hogy szabadon családotokhoz megtérjete; tehát a nagy Magyarhon ezúttal megkegyelmez foglyainak; de bármikor meg tudja büntetni a lázítót.

Isten vezéreljen benneteket! Ne hagyjátok magatokat a jövőben tévútra vezetetni, ez az ország kormányának egyetlen kívánsága és jogos követelése.

Csak így lehetek boldogok és szabadok, ha a magyar és horvát egyesülve védelmezi a kivívtott szabadságot.

Polgárok! A magyar haza nagylelkűsége kérlelhetetlen bosszúállássá változik, ha még egyszer merészelnétek, mint rablóhordák, más határait átlépni.

¶6.

[Budapest, 1848. október 11.

Az OHB tábornokká nevezi ki Görgei Artúr ezredest.⁸

Tekintetbe vévén Önnek a haza eránt tetteleg bebizonyított hűségét, a harcmezőn kitüntetett vitézségét, hadvezetésre megkívántató ügyességét, Önt az Országos Honvédelmi Bizottmány ezennel honvédi tábornokká nevezi ki, teljes bizalommal várván tábornok úrnak szilárd hazafiúságától, hogy hadseregeinket győzelemre vezérelj, s a vezérletet bölcs belátásával erélyesen intézj; — illetőségei f. é. október hó 15-től számítatván.

Eredeti tisztázat Kossuth és Madarász László aláírásával. OL P 295. A Görgey-család levéltára (továbbiakban: Gcs.Lt.) 37. cs. b/14. fasc. 14. f. Facsimile-ben közli: Szilágyi Sándor (szerk.): A magyar nemzet története. Bp., 1898. X. k. 154—155. o.

7 A kiáltvány horvát változata október 8-i dátummal látott napvilágot. L. ugyanott.

8 *Görgei Artúr* őrnagy 1848. szeptember végén a Csepel-sziget és környékének parancsnoka volt. Csapó Vilmostal, a tolnai nemzetőrség parancsnokával együtt ő készítette elő Roth és Philippovich kb. 10 000 főnyi hadosztályának bekerítését. Az OHB 1848. október 7-én utasította Görgeit, hogy a horvát csapatok megsemmisítése után siessen Komáromba, és vegye át egy Nyitra környékén alakítandó önálló dandár parancsnokságát (KLÖM XIII. 102—103. o.). Ugyanezen a napon Kossuth is visszatért alföldi toborzótújáról, s október 9-én magához rendelte Görgeit. (KLÖM XV. 863—864. o.) Görgei október 11-én kereste fel Kossuthot. Kossuth ekkor bízta meg Görgeit a feldunai hadsereg parancsnokának, Móga János altábornagynak szemmel tartásával. Görgei a megbízást azzal a kikötéssel fogadta el, hogy hatalmazzák őt fel az esetleges áruslási kísérletek elleni fellépésre is. Kossuth ezt meg is ígérte, s a megbízást hatásosabbá teendő mindjárt ki is állította Görgei tábornoki kinevezését. E kinevezés tehát e találkozó eredményeként született. Ezt a tábornoki oklevelet Kossuth nem adta át Görgeinek, hanem még október 21. előtt elküldte az október 8-án a táborba küldött Pázmány Dénes képviselőházi elnöknek azzal, hogy szükség esetén hozza azt nyilvánosságra. (KLÖM XIII. 256. o.) Pázmány ezt nem tette meg, mert félő volt, hogy a Görgeinél rangban idősebb tiszték megsértődnek a kinevezésen.

Budapest, 1848. október 16.
Az OHB utasítása Mihályi Gábor kormánybiztosra⁹

Királyi biztos úrnak f. h. 12-ről kelt tudósítása nyomán újból is utasított erdélyi kir. biztos báró Vay Miklós úr¹⁰ arra, hogy az oláh lázadás megzabolázása körüli működéseit Önnel egyet értőleg és összhangzólag intézze; mi is Önnek oly hozzáadással íratik meg, hogy segédül kormánybiztosi alakban fölveheti maga mellé kívánsága szerint Eötvös Mihály Szatmár megyei alispánt¹¹, és tudomásait, terveit b. Vay Miklós úrral idejében tudatni ne mellőzze, egymás erejét a közös műben elősegítendők.¹²

Eredeti tisztázat és fogalmazvány. OL H 2. OHB-iratok 66. doboz Vegyes iratok. Valószínű iktató-száma: 1848: 1119.

8.

Budapest, 1848. október 16.
Kossuth, az OHB elnöke őrnaggyá nevezi ki Klapka György századost

Kinevezés
 melynél fogva Klapka György honvédi százados kitüntető szilárd hazafíui jelleme és ügyessége tekintetéből táborkari őrnaggyá — azon hozzáadással, hogy ezen rangjával járó illetményét 1848-iki október elsejétől húzandja, — kineveztetik.

Eredeti tisztázat. OHB-száma: 1848: 1126. OL R. 295. Klapka György iratai (a továbbiakban. Klapka-ír.) I. cs. 2. tétel.

9.

Pest, 1848. október 17.
Kossuth, az OHB elnöke kiáltványra a Lajta mellett állomásozó magyar hadsereghez

Vitézek!

Lelkes bajnokai a Lajta melléki magyar tábornak!

Szegény hazánkat gyalázatosan elárulták a hitszegők. — De Önök, Magyarhon lelkes vitézei, kiknek kebelében a haza iránti szent hűség érzete lángol, felemelik rettenthetlen karjaikat; — s a párttűt ellenség szavát szegve fut a magyar vitézek előtt bectelenül.

Neki nem szabad megmenekedni. Neki a magyar vitézek hős karjai alatt semmivé kell tétetni, akárhol áll. Különbön megerősödvé tér vissza hazánknak szent földjére; rablással, pusztítással, vérrel és lánggal újra elborítani a magyar hazát és eltiporni szabadságunkat.

Vitézek! Önök ezt nem engedhetik.

Egész Magyarország Önök felé fordul imádságával, s Önöktől hazánk megmentését várja biztosan.

A bécsi nép, a mi hú barátaink, kik október 6-án érettünk annyit véreztek, Önöktől várja a szabadítást a közös ellenségtől.

A magyar haza sorsa most Bécs sorsához van kötve. A magyar nemzet elárult szabadságát Bécs falai alatt lehet csak kivívni. Ha Bécs elesik, annak letiport szabadságán keresztül jövend az ellenség a magyar szabadságot legyilkolni.

Bécsben százezer határozott férfiú, egy derék vezér alatt, áll fegyvert tartva kezében, segíteni a magyar vitézeket, hogy eltiporják a közös ellenséget.

Előre hát vitézek! a haza szent nevében a hazáért.

Én tanúja akarok lenni Önök győzelmének, mellyel a hazát megmentendik.

Holnap indulok Pestről, hogy felköltsem utamban a magyar népet, és vigyem vitéz táborunk felé, hogy semmivé tegye azon ellenséget, melyet Önök vitéz karjai el nem érhetendnek akkorig.

Látni akarom a vitéz magyar hadsereget, felékesítve a magyar nemzet színével.¹³ Üdvözölni

⁹ *Mihályi Gábor* (1797—1865), 1848-ban a felsővisői kerület országgyűlési képviselője, Máramaros megye másod-alispánja és kormánybiztosa, 1849 májusától főispánja. Várfogságot szenved.

¹⁰ *Vay Miklós* (1802—1894), báró, 1848-ban erdélyi királyi biztos, szeptemberben kinevezett miniszterelnök. Az év végén visszavonul. Várfogságot szenved.

¹¹ *Eötvös Mihály* (?—1874), 1848—49-ben Szatmár megye alispánja és kormánybiztosa. Emigrált.

¹² A fogalmazvány mellett található a Vay Miklósnak küldött utasítás első fogalmazványa. Az ennek alapján készült tisztázatot közli a KLÖM XIII. 228—229. o.

¹³ Az országgyűlés október 15-én délelőtt tíz órakor tartott ülésében hozott határozatot a hadsereg nemzeti lábra állításáról, a magyar zászló, sapkarózsa, szolgálati öv stb. behozataláról. Közli: *Beér János—Csizmadia Andor* (szerk.): *Az 1848—49. évi népképviselői országgyűlés*. Bp., 1954. 281—282. o. Az OHB a határozatot másnap küldte meg a táborban tartózkodó kormánybiztosoknak. KLÖM XIII. 214. o.

akarom a nemzet képviselőinek nevében; látni akarom az elszánt lelkesedést, mely vitéz keblöket hevíti, édes hazánk megmentésére.

Hiszek Istenben! hiszek Önök rettenthetlen vitézségében, hogy mikorra odaérek, Önök már akkor győztek, s nekem nem leszen más tennivalóm, mint a haza szent nevében hálát mondani Önöknek, Magyarország szabadítói; s előleges tolmácsa lenni a nemzet köszönetének, mellyel Önök hűségének tartozik.

Előre bátran, vitéz hazafiak! Nemzeti szalaggal díszesített lobogóitokat örök dicsőség sugára veszi körül.

Előre a győzelemre! — Velünk van az Isten és az igazság.

Nyomtatvány. OL R 32. 1848—49-es nyomtatványok. 9. cs. d. sz. Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban: HL) Az 1848—1849. évi forradalom és szabadságharc iratai. 52/153.

10.

Pest, 1848. október 22.

Az OHB utasítása Vidos József kormánybiztosnak¹⁴

Kormánybiztos úrnak folyó hó 18-ról kelt levelében sajnosan olvasta az Országos Honvédelmi Bizottmány roncsolt egészsége tekintetéből nyilvánított leköszönési szándokát, és azon térről, melyen oly erőlyesen működött, visszavonulási akarátát. — Miután az Országos Honvédelmi Bizottmány teljesen meg van győződve, hogy a Vas megyei kormánybiztosnagnak vezetését jobb kezékbe, mint Öné, nem bízhatja, de kivívott népszerűségénél fogva más az elérni kívánt célnak sikeresen nem is felelhet meg, annál fogva az Országos Honvédelmi Bizottmány támaszkodva Ön melegkeblű hazafiságára, kötelességének érzi Önt újólaj felhívni és megkérni, miként a kormánybiztosnagot jelen eldöntő percekben azon erőlyel és buzgósággal, valamint eddig, úgy ezután is vezetni, és magát Gáspár Andor¹⁵ parancsnok, úgy Perczel Mór ezredes urakkal a szükséges egybehangzás végett egyetértésbe tenni szíveskedjék.

Eredeti tisztázat, Nyáry Pál aláírásával. OHB-száma: 1848:1332. OL P 701. Vidos-család levéltára. 10. cs. 1848-as iratok.

11.

Pest, 1848. október 28.

Az OHB tábornokká nevezi ki Görgei Artúr ezredest

KINEVEZÉS

melynél fogva GÖRGEI ARTÚR honvédi ezredes és dandárparancsnok azon hadi szolgálatai méltánylatul, melyek által a haza előtt, különösen a horvátok elleni táborozás alkalmával vitéz bátorsága s tántoríthatlan hazafiságánál fogva magának hervadatlan érdemeket szerzett, az Országos Honvédelmi Bizottmány által ezennel *tábornokká* kineveztetik, azon hozzáadással, hogy új rangjába és ezzel járó illetményei élvezetébe 1848. évi október huszadikán lépend.¹⁶

Eredeti tisztázat, Kossuth, Jósika Miklós, Madarász László és Szemere Bertalan aláírásával. OL P 295. Gcs.Lt. 37. cs. b/14. fasz.

12.

Pest, 1848. október 31. este fél kilenc óra

Az OHB hirdetménye

Simunich¹⁷ pártütő ellenségünk f. h. 29-én délután Trencsin és Vágújhely közti Adamóc helységében állapotott meg.

Addig tovább előre nem haladt.

Lipótvára seregeink által erősen meg van szállva, s háta megett Trencsin városában Benyiczky k. biztos¹⁸ 4000 emberrel megjelent.

¹⁴ Vidos József (1805—1849), Vas megyei alispán, 1848-ban kormánybiztos, nemzetőr őrnagy.

¹⁵ Gáspár András (1804—1884), cs. kir. főszázados, 1848-ban ezredes, 1849-ben tábornok, hadosztály-, majd hadtestparancsnok a VII. hadtestben. Várfogságot szenved.

¹⁶ Görgei második tábornoki kinevezését Kossuth csak annak kiállítása után egy nappal írhatta alá. Kossuth 1848. október 18-án indult el a lajtai táborba; Október 26-án javasolta több honvédezredes tábornoki kinevezését, s e kinevezéseket az OHB október 28-án jóvá is hagyta (KLÖM XIII. 290. o.). A kinevezési okmány azonban csak október 29-én érkezhetett a lajtai táborba.

¹⁷ Simunich, Baltasar von, 1850-től báró (1785—1861), cs. kir. altábornagy, hadosztály-, majd hadtestparancsnok; ¹⁸ Beniczky Lajos (1813—1868), 1848-ban bányavidéki kormánybiztos, honvéd alezredes. Várfogságot szenved.

A Bécs elébe vonuló két táborunk már annyira előrehaladt, hogy Schwechat vize mellett egyesült, s pedig oly hatalommal és elszántsággal, hogy az ellenségnek előfői minduntalan visszavonulnak.

Bécs nemcsak tartja magát folyvást erősen, hanem óránként váratik a tudósítás is, hogy táborunk és a bécsiek közti a nyílt összeköttetés sikerült.

Ma reggel 7 és 8 óra közt¹⁹ Mannswörth előtt a mieink megtámadták az ellenséget. Fél óra múlva Mannswörth lángban volt, és a mieink szuronyt szegezve foglalták el. Az ellenség legyőzve visszavonult.²⁰

Schwechaton túl Windisch-Grätz tábora besáncolva volt. A mieink megkísérelték a támadást rögtön, de azonkívül, hogy a jobbszárnyon a lovasokat huszáraink visszaverték, a további roharral felhagytak.

Ezután előbbi állásukat Schwechatnál a mieink visszafoglalták.

Nyomatvány Nyáry Pál aláírásával. OL R 32. 1848—49-es nyomtatványok 10. cs. d. sz.

13.

Pozsony, 1848. október 31.

Kossuth Lajos, az OHB elnöke utasítása Görgei Artúr tábornokhoz

A Honvédelmi Bizottmány elnökétől

A köpcsényi tábor parancsnokának.²¹

A kormány nevében kívánom, hogy Németóvár és Hainburg (értvén az elsőre nézve a német-óvári partmagasságot) mindenesetre kezünkben tartassák és biztosíttassék, mert ez inkább kulcsa Pozsonnak mint Köpcsén, s arra is alkalmason fekszik, hogy gőzhajón élelemmel ellátathassék, és a Marchfeldeni mozdulatokat is szemmel tarthatván, szükség esetében a Duna más oldalára is általtétezhessék seregünk. Kérem tehát ehhez alkalmazni a szükséges diszpozíciókat annyival inkább minthogy seregünk egész volt jobb szárnya mely azonban aligha felére le nem olvadt, rögtön Simunich ellen leszen fordítandó s a mennyire tudom maga Hainburg város is alig, a deutschaltenburgi²² partok pedig éppen nincsenek megrakva és biztosítva.

Nagyon óhajtanék hadseregünk vezérével, a tábori vezérkar főnökével és brigade kommandánsokkal²³ értekezni ha ez a sereg veszélyeztetése nélkül mi előbb megtörténhetik. Csány k. biztos urat is kérem látogasson meg, Pozsonban a Zöld fánál vagyok található.

Eredeti tisztázat. OL P 295. Gcs.Lt. 37. cs. b/13/a. fasc.

14.

Pozsony, 1848. november 1.

Kossuth, az OHB elnöke értesítése Görgei Artúr tábornoknak

Ezennel tudósítom Tábornok urat, hogy altábornagy Móga²⁴ azon baleset következtében, mely által előbbi betegsége ismét növekedett, Lajta melletti sereg főparancsnokságától felmentetvén, a sereg főparancsnokául Tábornok urat neveztem ki. Ezen kinevezés a seregnek tudtul adatott, s egyszersmind minden csapat- és dandárvezér oda utasított, hogy csapatjának és dandárjának hollétét, a legénység számát és állapotát pontosan jelentse, s Tábornok úr parancsnoksága alá helyezze magát.²⁵

Eredeti tisztázat. OL P 295. Gcs.Lt. 37. cs. b/13/a. fasc. 187—188. f.

19 T. i. október 30-án:

20 A szöveg eddig a pontig teljes egészében megegyezik Újházy László pozsonyi kormánybiztos 1848. október 30-án délután 4 órakor Pozsonyban megjelent hirdetményével. Újházy hirdetményében itt még a következő mondat olvasható: „A mieink pedig előrehaladva Schwechat előtt állnak.” Ezt követően a két szöveg ismét megegyezik.

21 A feldunai hadsereg parancsnoksága október 30-án, a schwechati csata után utasította Görgeit, hogy ne Bruckba, hanem Köpcsénybe vezesse dandárát.

22 Németóvári.

23 Dandárparancsnokokkal.

24 Móga János (1785—1861), cs. kir. altábornagy, 1848 szeptemberétől a Jellačićsal szemben álló magyar hadsereg főparancsnoka. A schwechati csata után lovával felbukva megsérül, és kéri felmentését. 1849 január elején Pesten jelentkezik Windisch-Grätz-nél. A cs. kir. hadbíróság öt év várfogságra ítéli.

25 Görgei november 1-én reggel fel is kereste Kossuthot. A találkozó részletes leírását I. *Görgey Artúr: Életem és működésem Magyarországon 1848-ban és 1849-ben.* (S. a. r. *Katona Tamás.*) Bp., 1988. I. k. 224—229. o.

Pest, 1848. november 2.

Az OHB utasítása Vidós József kormánybiztosnak

Az Országos Honvédelmi Bizottmány f. é. október 19-ről 1299/e. sz. a. kelt rendeletében meghagyta Önnek, hogy magát Perczel Mórral érintkezésbe tévén, vele egyetértőleg iparkodjék hadi operációit intézni.²⁶ Ezen idő óta azonban sem hollétéről, sem hadi operációról hivatalos tudósításunk nem lévén, ezennel felszólítja Önt az Orsz. Honvédelmi Bizottmány, hogy hadi működéséről, s a parancsnoksága alatt lévő fegyveres erő mibenlétéről és mennyiségéről hova hamarabb jelentést tegyen.²⁷

Eredeti tisztázat és másolat, Nyáry Pál aláírásával. OHB-száma: 1848:2044. OLP 701. Vidós-család levéltára, 10. cs. 1848-as iratok.

Pozsony, 1848. november 3.

Kossuth Lajos, az OHB elnöke hátíratá a Gömör megyei zászlóalj Rimaszombat városi 2. századának beadványán

Mélyen tisztelt Honvédi Bizottmány!

Midőn egy hónap előtt századunk — megértve a haza felhívását — önként fegyvert fogott szeretett honunk védelmére, mindenikünk szemei előtt csak a haza szent érdeke állott, s lelkesedésünk pillanatában nem bírtuk belátni tapasztalatlanságunk mellett a nehézségeket és sanyarúságokat, melyekkel már eddig tetemes erőfogyasztással szembeszállni kellett. Elindultunk rendeltetésünk után s igyekeztünk legyőzni a táborozásnak előre nem sejtett súlyos szenvedéseit, túrtünk a nehéz szolgálatok alatt, nem akarva hátra maradni a közös kötelességek teljesítésében, dacoltunk az idő változó elemeivel, nem is vetve mérlegbe testi elgyengültségünket, mely századunk egy részének elbetegedését, s szolgálatokra alkalmatlanná tételését békövetkezteté. Nem akarjuk elsorolni kiállott szenvedéseinket, csak azt említjük fel, hogy mindnyájan a műveltebb községek sorába tartozó Rimaszombat városának lakosi vagyunk, köztünk többen megyei s városi közhivatalnokok, jellevelek, művészek, s ezeken kívül általában iparúzők s kézművesek, kik családokat s gazdaságokat hagyunk legkétesb bizonytalanságában a jövőnek. Többen szegényebb sorsban helyezve, gyermekeinket s nőinket oly állapotba hagytuk, hogy élelmészök nehézségei felett a távolban szorongató aggodalmakkal küzdenünk kelletik, s rettegünk családunk állapotá iránt, — s félünk azon véginségtől, melynek elgyengültségünk végső pillanatával családainkra múlhatlanul be kelletik következni. Megfáradva testben s erőben az eddig szenvedett tábori sanyarúságok után, midőn az őszi idő tikkasztó viszontagságai a táborozás folytatásánál egészségünket s ezzel létünket végelzsisbbsztással fenyegetik, önmagunk s szenvedő családunk érdekében, és ezzel szorosan egybefűzőtt kötelességünkből, kényszerítve érezzük magunkat az iránt emelni esdő szavainkat, hogy a további őszi táborozás szenvedéseitől felmentessünk.

Okaink a már soroltakban rejlenek, csak annyit említünk még; hogy városi körben nyugalmas békétől körülövedve, alkalmunk nem volt megszokni a táborozásnak jelen változó, egészségünkre károsan ható nehézségeit, s így csodálni nem lehet, hogy századunkban már csekély azok száma, kik testi elgyengülés következtében különbféle betegségeket nem szenvedtek, többen már eddig súlyos nyavalyákba esvén, hazavitetettek, számosan orvosi gondoskodás alatt sínlenek a posonyi és nagyszombati kórházakban, s néhányan századunknál, annyira, hogy jelenleg betegeink száma 35 körül jár, s percnként sokan elgyengültségről panaszkodnak; míg honhagyott családaink sok élelemkereső apát, testvért nélkülözve, egy szorongató kétség súlya alatt remegnek.

Nem vonakodtunk mi soha teljesíteni édes hazánk iránti legszentebb kötelességeket; elsőnk valánk áldozatul hozni tehetségünket a szorongatott hon oltárára, telhetett pénzbeli ajánlattal járultunk a közös ügyhöz, számos fiainkat s rokonainkat bocsátók apai áldásunkkal, elébb a honvédi zászlók alá, később toborzás útján az utóbb alakított szabad csapatokhoz, 4000 népszerű városunk egymás után 220 egyént adott a haza szolgálatára; ezeken felül kiállítá a reá vetett rendes újoncokat, sőt megyei zászlóaljunkhoz is 8 havi szolgálatra 26 egyént adott, s öszvesen körülbelül csak néhány hónap alatt 300 egyént szolgáltatott. Ha ez áldozat városunk népességéhez arányoztatik; bátran állíthatjuk; hogy aránylag semmi községe e honnak annyit nem adott közös honunknak. Mindezek városunk ifjú erejét végkép kimeríték, elvége 185 egyénből alakított századunk élemedett s munkában megengült, s a terhebb sanyarúságokat nem bírható tagjai léptek ki, s városunk teljesen kimerítetett. Ily helyzetbe vagyunk mi, s innét ered fő kötelességünk önmagunk s elhagyott családunk irányában, megtartani azokat és mi magunkat. — Nem

²⁶ Az OHB ezzel kapcsolatban Perczelhez intézett levelét l. KLÖM XIII. 248. o.

²⁷ A megrovás nem volt egészen jogos, mert Vidós október 23-án már küldött egy tudósítást az OHB-nak. (OL H 2. Kossuth Polizei Akten 299.) November 4-én újabb jelentést írt. (Uo. OHB-iratok 1848:2370.)

vádoltathatunk hazafíui kötelességmulasztással hazabocsátatásunk után sem, mert Gömör megye zászlóaljában három nagyobb század 8 havi szolgálatra áll készen, melybe népességünkhez irányzott mennyiséget kiállítottuk, kiállítottuk a kivetett rendes újonczokat, s toborzás útján honvédi csapatokhoz 220 jöreményű fiainkat. Mindent áldoztunk tehát, mi tőlünk csak telhetett, s bátran elmondhatjuk, hogy édes hazánkért tehetségünk megerőltetésével is áldoztunk. Most nagy részben családapák, közép- s élemedett korúak, elgyengülten a kiállott táborozás sanyarúságai alatt, esdő szavainkat emeljük a mélyen tisztelt Honvédi Bizottmányhoz, hogy előterjesztett indokainkat figyelembe véve bennünket családaink ápolására s megtartására a zászlóaljtól el- és hazabocsátani méltóztatassék.

Nem fogunk mi elmaradni haza iránti kötelességünk teljesítésében, sőt, mint eddig, mindent, mi tehetségünktől telni fog, készséggel áldozni fogunk imádott honunk s nemzeti alkotmányos szabadságunk érdekében.

Mély tisztelettel lenni nem szűnünk. Kőpecsényi táborban Nov. 2. 1848.

mélyen tisztelt Honvédi Bizottmánynak

alázatos szolgálái
a Gömör megyei zászlóalj Rimaszombat városi
2k százada.

Tökéletes elismeréssel s hálával méltánylom én a gömöri zászlóalj példás hazafiságát, melyel véréit, életét szegény elárult hazánk oltalmára felajánlotta. Ismerem a sanyarúságokat, miket szenvedett, s szívvéremmel örömet megváltanám azokat. De a benn foglalt kérésre egy kérdéssel felelek: Meg van már mentve a haza? — Nincs; sőt növekedik a veszély, mert Bécs elesett s az ellenség egész ereje szegény hazánkra agyarkodik. — Most hagyni ott a hon megmentésének pályáját annyit tenne, mint példát adni a sereg szétbomlására — s ha e sereg szét bomlanék, mielőtt újat állítna helyére a hazafíui lelkesedés — akkor szegény hazánk elveszett; s Önöknek, uraim, pihenésök a szolgáltnak pihenése leszen; — enyim nem, mert én nem élem túl hazám szabadságának halálát.

Akarják e hát a hazát elveszteni? — ha igen akkor nincs mit szólanom.

Most Óvárra ment e vitéz zászlóalj; ott jól elszállásolva, hazafíui érzelmeikből ösztönt merítendőnek Önök kitérni a győzelemig, vagy addig, míg sereget teremthetünk, elég erőset édesanyánkat, a hazát megmenteni a dicsőségnek ösvényén, melyen Önöket a nemzet halála kísérti.²⁸

A magyar nem hagyja el hazáját.

Eredeti tisztázat, Kossuth sk. hátiratával. OSZKK Analekta 10 204. A Gömör megyei zászlóalj folyamodványa.

17.

Komárom, 1848. november 7.

Kossuth, az OHB elnöke utasítása Farkassányi Sámuel kormánybiztosnak²⁹

A komáromi vár megerősítéséhez s tökéletes biztosításához még sánclások lévén szükségesek, oda utasítom Önt, hogy haladéktalanul Mecenzéfre siessen, és ott mennél nagyobb számú sáncláshoz szükséges munkásokat szerezzen, ezeket rögtön ide, Komáromba szállítsa, ha másként nem lehet, kötelezőleg.

A munkások egy megyei tisztviselő kíséretében előfogatokon minél gyorsabban ideszállíttassanak. A munkabérik minden köböltől 1 frt. 24 kr., az idejövetelek és visszamenetelek pedig 20 pfkr. leend napidíjuk. Az előfogatok állomásonként, minden 6 emberrel 1 szekér, nyugatványozandók, a munkások idejövetelekre fizetendő napidíjaik fedezésére való költség a kassai hadipénztárból előlegezendő Ön nyugtatványa mellett.

Elvárja Öntől a haza, hogy a vészteljes perceiben minden erélyességet oda fordítandja, hogy minél nagyobb számban munkásokat minél gyorsabban szállíttasson ide.³⁰

Eredeti tisztázat. Borsod megyei Levéltár. Farkassányi Sámuel kormánybiztos iratai. 47. sz.

28 Görgei november 17-én levélben értesítette Kossuthot arról, hogy a Gömör megyei zászlóalj négy századának nemsokára lejár a szolgálati ideje, s ezután el akarják hagyni a tábor. (*Görgey Artúr*: i. m. I. k. 244. o.) November 25-én e négy század parancsnoka, Sebők István százados levélben kérte Görgey Kornélt, a 6. dandár parancsnokát, hogy a négy századot engedje haza. Görgey Kornél őrnagy javasolta a kérés teljesítését, s a kérését Görgey Artúr továbbította Csány László kormánybiztoshoz. Csány beleegyezett hazaengedésükbe, de elrendelte, hogy fegyvereiket vegyék el, s fordítsák a fegyvertelen honvédszászlóaljak felfegyverzésére. Néhány nappal ezután az említett négy század haza is tért, az ottmaradt kettőt pedig beosztották a zempléni önkéntes mozgó nemzetőrzászlóaljba. (OL H. 103. Csány László kormánybiztos. 12. doboz. Nem iktatott beadványok. d. sz.)

29 *Farkassányi Sámuel*, 1848. októberétől decemberéig Abatúj megye kormánybiztosa, utána 1849. júliusáig hadseregélemezési biztos. Várfigóságot szenved.

30 Az iratot közölte: *Deák Gábor—Gyimesi Sándor*: Olvasókönyv Borsod-Abatúj-Zemplén megye és Miskolc város történetéhez. Miskolc, 1965. 112. o. Az eredetivel való összevetéskor azonban kiderült, hogy a közlés hiányos, több szó is kimaradt. Ezért döntöttünk az újraközlés mellett. Az ügy folytatására vonatkozó iratokat l. uo. 113—115. o.

Budapest, 1848. november 10.

Kossuth, az OHB elnöke nyílt rendelete Máriássy János alezredesnek³¹

Nyílt rendelet,
melynél fogva Máriássy János alezredes s az aradi tábor parancsnoka mindaddig, míg ezen tábor parancsnokságát viendi, ezennel a nemzet nevében felhatalmaztatik, hogy az elfogott pártütőket, kikre a honárulás bűne hárul, haditörvényszék elibe állíthassa, s ha a törvényszék által elítéltetésnek, rajtuk az ítéleteket végre is hajthassa. Az eljáró haditörvényszék jegyzőkönyvét a Honvédelmi Bizottmánynak bemutatni tartozván.

Másolat. OHB-száma: 1848:4247. OSZKK Fol. Hung. 3274. Máriássy János: Visszaemlékezések az 1848/9. évi szabadságharc alatt végzett szolgálataimra. 103. f.

Budapest, 1848. november 18.

Kossuth, az OHB elnöke utasítása Vidos József kormánybiztosnak

A nemzetőrségi őrnagyoknak kinevezése kizárólag csak a kormány által történhetik, amely nem idegenkedik az illető hatóságok ajánlatát is — ha lehetséges — figyelembe venni. Miután azonban jelenleg a körülmények olyak, melyek a n. őrségi főtishti hivatalok a katonai ügyekben jártas egyénekkeli ellátását igénylik, tehát Ivánkovichot³² illető ajánlata a kormánybiztosoknak³³ el nem fogadható. Biztosan reményli azonban a Honvédelmi Bizottmány, s elvárja a kormánybiztos urak hazafiúságától, hogy ezen ügyet lemondásuk ürügyéül most, hol a haza minden egyes polgár szolgálatját annyira igényli, nem használják; sőt működéseiket tovább is a haza javára folytatni fogják.

Eredeti tisztázat. OHB-száma: 1848:3208. OL P 701. Vidos-család levéltára, 1848-as iratok.

Pest, 1848. november 23.

Stuller Ferenc elnöki titkár³⁴ értesítése a hadügyminisztériumnak Kossuth megbízásából

Kiss tábornok úr³⁵ hihetően ma megérkezendik Pestre, s jelenteni fogja magát a tisztelt minisztériumnál is. Méltóztassék ez alkalommal értesíteni nevezett tábornok urat, hogy a Honvédi Bizottmány elnökét is azonnal meglátogatni szíveskedjék.

Stuller fogalmazványa. OL H 2. OHB-iratok. 66. doboz. Vegyes iratok.

Pest, 1848. november 26.

Kossuth, az OHB elnöke levele báró Blagojević Imre altábornagyhoz³⁶

A haza állapotja a rác lázadás ellenébeni offenzív fellépést halaszthatlanná teszi, s ottani hadseregünknek tétlen veszteglését tovább egyáltalán nem engedi.

³¹ *Máriássy János*, 1868-tól báró (1822—1905), 1848 szeptemberétől a tiszántúli önkéntes mozgó nemzetőri kerület, majd az ennek fegyveres erejéből kialakuló aradi ostromsereg parancsnoka. 1849-ben dandár-, majd hadosztályparancsnok az I. hadtestben. Legmagasabb rangja ezredes. Váriórságot szenved.

³² *Ivánkovich János* (1807—1877), 1848-ban országgyűlési képviselő, Kőszeg nemzetőr őrnagya. 1849 júliusától a megye kormánybiztosa. Emigrál.

³³ Vas megyének ekkor három kormánybiztosa is volt: Vidos József, Békássy Imre és Széll József.

³⁴ *Stuller Ferenc* (1806—1874), 1848-ban előbb a pénzügyminisztérium, majd az OHB titkára, 1849 áprilisától a kormányzóelnöki iroda igazgatója. Világos után halálra ítélik, majd amnesztiában részesül.

³⁵ *Kiss Ernő* (1799—1849), a cs. kir. ezredes, 1848-ban honvéd vezérőrnagy, hadtestparancsnok, 1849-ben altábornagy, országos főhadparancsnok. Az aradi vértanúk egyike.

³⁶ *Blagojević Imre*, báró (1778—1850), cs. kir. altábornagy, szlavóniai főhadparancsnok. 1849. február—márciusában megkísérléi osztrák kézre juttatni Péterváradot, ennek ellenére a cs. kir. hadbíróság vizsgálatot indít ellene. Vizsgálati fogságban hal meg.

Ennek következtében Kiss, Vetter³⁷ és Bakonyi³⁸ tábornok uraknak az ide mellékelt rendelet adatott ki³⁹, melynek erélyes végrehajtása a hazára kiszámíthatlan nyereséget, a végrehajtokra pedig nagy dicsőséget árasztand.

A terv kivitele Excellenciádnak hatályos közremunkálását is igényelvén, azt Excellenciádnak azon szíves kérés mellett van szerencsém közleni, hogy ha egészségi állapotja, engedi az egész operációt személyesen vezérteni, mindenestre pedig a nevezett tábornok urakkal értekezve, a kitűzött cél szerencsés véghezvitelére a részletes diszpozíciók megállapításával közredolgozni; s különösen is a tervben megemlített kombináció szerint a sikert biztosítani méltóztassék.⁴⁰

A legszívesebb tisztelettel

Kossuth sk. tisztázata. OSZKK Levelestár.

22.

Pest, 1848. november 26.

Kossuth, az OHB elnöke utasítása Lukinich Mihály kormánybiztosnak⁴¹

Kormánybiztos úrnak f. h. 24-ről a Sopronban tartandó hetivásárok iránt kért utasítás tárgyában kelt feliratára válaszoltatik, miként tekintetbe vévén azon körülményt, nehogy akár Sopron városának lakosai, akár pedig környéke élelmi cikkeiben hiányt szenvedjen, a Sopron városában tartandó hetivásárok a legnagyobb óvatossággal megengedendők ugyan; — mindazonáltal Ön erélyességétől megvárja az Országos Honvédelmi Bizottmány, miként a legjobb és legszigorúbb rendszabályokat fogja megtenni, hogy a csempészség Ausztriában minden módon akadályoztassék, a történhető visszaéléseknek eleje vétessék.⁴²

Eredeti tisztázat. OHB-száma: 1848:3373. OL H 114. Kkb. Lukinich Mihály iratai. 140. sz.

23.

Pest, 1848. november 26.

Kossuth, az OHB elnöke utasítása a hadügyminisztériumnak

Mindazon adatok, melyek Kolozsvár városának legközelebbi feladásáról eddig beérkeztek, elegendőnek tartatván arra, hogy báró Baldacci Manó tábornok⁴³ hadiperbe fogattassék, perbe fogatását a Honvédelmi Bizottmány elhatározta, s ennek foganatba vételét a hadügyminisztériumnak ezennel meghagyja.⁴⁴

Eredeti tisztázat. OHB-száma: 1848:3780. OL H 89. Hadügyminisztériumi vegyes iratok. 5. d. 1. fasc.

37 *Vetter Antal* (1803—1882), cs. kir. alezredes, 1848 szeptemberétől honvéd ezredes és hadosztályparancsnok, novemberétől a honvéd vezérkar főnöke. December végétől január elejéig helyettes hadügyminiszter. 1849 már ciusában altábornagy, fővezér. Júniustól a bácskai csapatok parancsnoka. Emigrál.

38 *Bakonyi Sándor, báró* (1805—1853), a cs. kir. 2. gyalogezred ezredese, 1848 októberétől honvéd vezérőrnagy, hadtestparancsnok. Decemberben kilép. A cs. kir. hadbírósg megfosztja rangjától.

39 Az említett rendelet nincs az irat mellett, de valószínűleg a november 30-án a szerbek bánási táborai ellen indított támadás tervét tartalmazta. Kossuth valószínűleg e terv megbeszélésére hívatta magához Kiss Ernőt (1. a 21. iratot). Ugyanezen a napon utasította Vetter tábornokot, hogy ne küldjön fel több segéderőt a feldunai táborba, hanem próbálja meg elfoglalni Aradot, s űzze vissza a Maros völgyében vagy Temesvár felől esetleg előretört elleneséget (KLÖM XIII. 539. o.). Szintén ezen a napon értesítette e tervről Czetz János őrnagyot, a felső-erdélyi hadtest parancsnokát. (KLÖM XIII. 536. o.)

40 A november 30-án megindított támadás nem járt sikerrel. A hosszú vonalon elosztott magyar csapatok három oszlopban indultak meg Ördögáldja, Alibunár és Tomasovác ellen, de csak az Ördögáldja elleni támadás járt sikerrel. A támadást december 4-én Kiss Ernő vezényletével megismételték, de a csapatok hiányos együttműködése miatt ezúttal is sikertelenül.

41 *Lukinich Mihály* 1848-ban Sopron megye kapuvári kerületének képviselője, novemberétől decemberig a megye kormánybiztosa.

42 Az iraton levő hátirat szerint „Kiss Lajos képviselőnek meghagyatott, hogy kellő óvatosság mellett a hetivásárok tartását engedje meg”.

43 *Baldacci Manó báró* (1807—1852), cs. kir. ezredes, az erdélyi magyar erők főparancsnoka. November végén Kolozsvár elvesztése miatt leváltják. Olimtűzben várfogságban hal meg.

44 Az irat mellett a hadügyminisztérium november 29-én és december 16-án 8779./926. szám alatt kiadott intézkedéseinek fogalmazványai találhatók. 1. Megbízás Weinzierl hadbírónak Baldacci perének lefolytatására. 2. Értesítés az OHB-nak Weinzierl megbízásáról. 3. Baldaccit Budapestre hívják. 4. Kéri a főhadparancsnokságot, adjon javaslatot a bíróság tagjaira.

Pest, 1848. november 30.

Kossuth, az OHB elnöke értesítése Sopron város közönségének

Mielőtt a Honvédelmi Bizottmány e városnak folyó hó 25-én kelt felírását vette volna, Lukinich Mihály kormánybiztos úrnál már előlegesen november 24-én intézkedett, miszerint, nehogy e város és környéke élelmi cikkekben hiányt szenvedjen, a szokott hetivásárok a jelen körülményekben kellő óvatossággal megtartassanak.⁴⁵

Nem kétli a Honvédelmi Bizottmány, hogy ezen, ma ismét megújított intézkedésének várt fogadata lesz;⁴⁶ s valamint e városnak eddigi hú hazafiságát örömmel tapasztalta, úgy jövődjére is reményli, hogy e város lakosai azon türelmeket, melyeket reájok s a vidékre a hadi állapot idéz, a haza és alkotmányos szabadság érzelmével enyhítendik. Meghagyatván a kormánybiztosnak, hogy a hadi állapot sanýarúságait a lakosságnál a lehetőségig enyhíteni főbb gondjának ismerje.

A hadügyminisztérium útján megtétettek az illető rendelkezések, hogy e város polgári hatósága, mennyire a hadi operációk veszélyeztetése nélkül lehet, teljes épségben fenntartassék.

Korabeli másolat. OHB-száma: 1848:4102. OL H 114. KKb. Lukinich Mihály iratai. 228. sz.

Budapest, 1848. december 10.

Kossuth, az OHB elnöke utasítása Madarász László OHB-tagnak⁴⁷

Nyáry Pál bizottmányi tag⁴⁸ által aziránt értesítettem, hogy Müller ezredes a Wasa ezredből,⁴⁹ ki nemrégiben ezrede kormányának átvétele végett a felső táborba utazott, többek előtt azon nyilatkozatot tette volna, miként ő, mihelyt szerét teheti, ezredével az ellenséghez fog átmenni; mások előtt ismét azt mondta, hogy a Wasa ezred, melynek átvétele végett felmegyen, aként van hangolva, hogy csak az alkalmat lesi az ellenséghez átszökésre, azért megyen tehát, hogy az ezrednek ebbeli szándékát megküsiítsa.⁵⁰

Mínt hogy pedig a Wasa ezred hadviselésünk lelegejétől kezdve magát mindig vitézül viselte, s ügyünk irányában ragaszkodást tanúsított; — én e két, egymással ellenkező állítások közül az elsőt híven valószínűbbnek; — de azon esetben is, ha a második feladás állana, mindenesetre gyanús Müller, mivel ezt fel nem jelentette; indíttatva éreztem tehát magamat nyomban aként intézkedni, hogy nevezett Müller ezredes onnan, ahol e részben kibocsátott rendeletem találandja, egy téparancsnoki tiszti kíséretében tüstént ide Pestre rendeltessék.

Müller most az említett tiszti kíséretében itt van, a Fejér Hajó vendéglőben.⁵¹

Felszólított ennél fogva hivatalosan bizottmányi tag urat, hogy az itteni főhadbíró magához vévén, egyzersmind pedig Nyáry Pál bizottmányi tag által magát az adatok iránt informáltatván, Müllert szólíttassa fel az ellene felhozottakról deklarációra; úgy azonban, hogy ezen deklarációra neki ne hosszú konceptuális út adassék, hanem rögtönösen lepessék meg a kérdéssel, s kívántassék tőle a felelet. S ha ennek következtében a hadbíró forma szerénti vizsgálatot fogna szükségesnek látni, e részben a bizottmányi tag úr a szükséges lépéseket tegye meg. Mindenesetre az ügyet a tapasztalandókhöz képest végelhatározás végett a Honvédelmi Bizottmánynak terjessze elő, Müller személynének bátorságban léte iránt figyelemmel leendvén.⁵²

Eredeti tisztázat. OHB-száma: 1848:5029. OL H 95. Országos Rendőri és Postaosztály (továbbiakban: ORPO) 1848:202.

45 L. a 22. iratot.

46 Kossuth e napon Lukinichhoz írott újabb utasítását l. KLÖM XIII. 605. o.

47 *Madarász László* (1811—1909), a csákvári kerület országgyűlési képviselője, az OHB tagja, az Országos Rendőri és Postaosztály vezetője. Emigrál.48 *Nyáry Pál* (1806—1871), 1848-ban Pest megye első alispánja, országgyűlési képviselő, az OHB tagja és helyettes elnöke. Várfogságot szenved.49 *Müller Károly* (1794—?), cs. kir. őrnagy a 60. gyalogezredben. Decembertől honvéd ezredes, az ezred parancsnoka. 1849. január elején Pesten jelentkezik a cs. kir. csapatoknál. Nyugalmazták.

50 Kossuth már december 7-én utasította a hadügyminisztériumot Müller Pestre rendelésére. KLÖM XIII. 676—677. o. Másnap írt ez ügyben Csánynak is. Uo. 680. o.

51 Madarász s. k. megjegyzése: „Magyar Királynál 32. sz. alatt.”

52 Madarász másnap, december 11-én reggel 10 órakor személyesen hallgatta ki Müllert. A jegyzőkönyvet is maga írta:

„1-6 kérdésre: az nem igaz, és ostoba állítás volna, mert az ezred szétozva lévén több helyekre, ez magában lehetetlen volna; azonkívül miután ő az esküt a magyar alkotmányra letette, azt híven meg akarja tartani, s ha el akart volna távozni Magyarhonból, azt régen megtéhte volna, de eszében sem volt.

2-ik kérdésre: Soha nem mondotta senkinek, és nem is mondhatta, mert jobb szellemű katonaságot nem ismer; azt is megjegyezvén, hogy még Verbászon volt zászlóaljával, oly hangzatban tudta tartani a tisztikart, hogy tőle egy

Pest, 1848. december 14.

Kossuth, az OHB elnöke utasítása Almásy Ernő őrnagynak⁵³

Sillye Gábor kormánybiztos⁵⁴ az 52-k zászlóalj kiállítása után az 53-knak is kiállításával lévén megbízva;⁵⁵ nehogy a szerteágazó gondoskodások, melyekkel halmozva van, a Bocskai-lovasok⁵⁶ felszerelése körül idézzenek elő némi akadályokat; intézkedtem, s aziránt a nevezett kormánybiztos már utasítottam is, miszerint a Bocskai-lovasoknak csupán felszerelési pénztárát kezelendő, és az újoncozásról gondoskodandik.⁵⁷ Ami tehát a sokszor nevezett Bocskai-lovasok egyéb-kinti felszerelését és kiállítását illeti, erre nézve rendelem, hogy az érészbeni teendőket őrnagy úr ismerje kötelességének.

Korabeli másolat. OHB-száma: 1848:5496. OL H 75. Hadügyminisztérium. Általános iratok. (továbbiakban: HM AI) 1849:2715.

Budapest, 1848. december 19.

Kossuth, az OHB elnöke utasítása Ujházy László kormánybiztosnak⁵⁸

Halasy Ede kormánybiztos⁵⁹ f. hó 10-ről írt jelentésében az iránt tudósítván a Honvédelmi Bizottmányt, hogy azon 436 darab vadászpuska, mely a Honvédelmi Bizottmány 3475-ik számú rendelete szerint általa a hontiaknak visszaadandó lett volna, kormánybiztos úrhoz küldettek fel; ezennel utasítottam kormánybiztos úr, hogy a fentebb említett puskákat a hontiak számára Esztergomba küldje le.⁶⁰

Eredeti tisztázat. OHB-száma: 1848:5485. OL H 114. KKb. Ujházy László kormánybiztos iratai.

sem távozott, holott más századból többen léptek ki, s e tárgyban már mindent elbeszél Nyárynak, kinél épp most volt annak hivatására. Megjegyzé mégis, hogy Csekonich őrnagynál lévén estélin, olvasta az Ungarba, hogy seregünk visszavonulna Győr felé, s mint tapasztalt katona, tudván, mily veszélyes a visszavonulás, ha nincs felügyelő; aképp nyilatkozott, hogy sietnie kell, hogy most ezredéhez minél előbb érhesen; s ha tudta volna, hogy ezrede rossz szellemi, kötelességének tartotta volna a hadügyminisztériumnak bejelenteni.

E tárgyban ő sértve érezvén magát, vizsgálatot kívánt.⁵⁷

Az ügyben Madarász megkereste Nyáryt is, aki a következőket írta:

„Édes barátom!

A dolog így áll: Müller ezredesnek egy jóbarátja, kit, ha szükség lesz reá, meg fogok nevezni, azt beszélte, hogy Müller ezredes azért siet a táborba, mert úgy esett értésére, hogy ezrede át akar menni az ellenséghez, s ezt meg akarja akadályozni. — Most már az a kérdés: minő adatai voltak Müllernek, melyek őt ezen nyilatkozatra bírták? — Kérlek tehát, mindenek előtt ezt a kérdést tedd neki; ha tagadná, akkor kénytelen leszek a forrást is megmondani, honnan ezen hír hozzám jött; addig, miután asszonyoktól hallottam, nem szeretném őket kompromittálni.”

Madarász sk. feljegyzése szerint: „Ennek folytán Nyáry Pál úr egyedül Csekonich őrnagyot nevezvén meg, s attól kerek tagadást nyervén, továbbintézkedés lehetlenült.”

December 14-én szintén sk. levélben tudatta az ezredessel a következőket: „Miután Ezredes urat Ezredes úrnak ön kívánatára tett lépések után legkeveseb adat sem terhelné, szerencsém van ez azon kéressel tudatni, hogy nekem adott szavát ezennel visszaadván, hazafütségéről esmert ezredénél minél előbb megjelenni szíveskedjék, mert a hazának hű fiainak vitéz karjaira szüksége van.”

53 *Almásy Ernő* (1818—1849), kilépett cs. kir. főhadnagy, 1848-ban előbb nemzetőr, majd honvédőrnagy, osztályparancsnok a 17. huszárezredben. Kolerában hal meg.

54 *Sillye Gábor* (1817—1894), 1848-ban Hajdúböszörmény országgyűlési képviselője, a Hajdú-kerület kormánybiztos, 1849 júliusától a kerületen kívül Szabolcs megye és Debrecen kormánybiztos is. Várfogságot szenved.

55 Az 52. és 53. honvédzászlóalj gyalogságának szervezését Sillye 1848 novemberében kezdte meg a Bocskai-csapat gyalogságából.

56 A 17. (Bocskai) huszárezred szervezését 1848 novemberében kezdték meg a Bocskai-csapat lovasságából. E csapat lovasságából egészítették ki az Itáliában harcoló 5. huszárezred legénységét is.

57 Kossuth e napon Sillyéhez írott levelét l. KLÖM XIII. 740. o.

58 *Ujházy László* (1795—1870), Sáros vármegyei főispán, 1848-ban pozsonyi kormánybiztos. 1849-ben a Radical Párt elnöke, komáromi kormánybiztos. Emigrál.

59 *Halassy Ede*, Komárom megye kormánybiztos, az udvardi kerület országgyűlési képviselője. Január elején jelentkezik Windsch-Grätznel.

60 Ujházy hátrirta: „E tárgyban g. Lázár megkeresteten[dő], adjon felvilágosítást, nincsenek-e Kammermayer-nél?”

Pest, 1848. december 20.

Kossuth, az OHB elnöke utasítása Madarász László OHB-tagnak

Gróf Zichy Lipót alezredes, a legközelebbi mosonyi győzelem egyik hőse⁶¹ pár napi szabadsággal azért jött le, hogy nejréről és gyermekéről, kik Abaújban Sepsiben laktak, de Schlik⁶² beütése következtében onnan elmenni kényszerültek, tudomást szerezhesen.

Egy ily hősnak csak pár órai távolléte is a seregtől pótolhatlan kár lehet, de más részről méltányos, hogy a férj és apa megnyugtattassék kedveseinek hol- és miképp léte iránt.

Ezért ezennel felhívom Önt, legyen szíves minden követ megmozdítani arra nézve, hogy gróf Zichy nejének és gyermekének holléte iránt lehető leghamarább megnyugtattassék.

Jelesül legyen szíves egy futárt Szemeréhez küldeni avégett, hogy ő vagy Besenyőn, a Szirmay-család székhelyén, vagy ott a környéken eziránt minden buzgósággal bizonyos tudomást igyekezzen szerezni, s Önt rögtön értesíteni, miszerint a gróf megnyugtatta a táborba visszamehesen.⁶³

Eredeti tisztázat. OHB-száma: 1848:6234. OL H 95. ORPO 1848:394.

Budapest, 1848. december 21.

Kossuth, az OHB elnöke utasítása az Országos Rendőri és Postaosztálynak

A Turszky-ezredbeli tisztekre nézve⁶⁴ a rendőrségnek következő utasítások adatnak:

Binder ezredes⁶⁵ nyugalmaztatván, ittmaradása a benyújtott reverzális mellett megengedtetik.

Binder ezredes úr előterjesztésére Obholzer János ezredi lelkész, Meingasser József tábori orvos és Sántus János ezredi segéd és főhadnagy⁶⁶ folyamodóknak becsületszavuk lekötése mellett, hogy sem szóval, sem tettel Magyarország ellen fel nem lépnek, — megengedtetik a magok költségököni ittmaradhatás.

Schwarzer százados volt katonai uszodai parancsnok számadásai tisztába hozatala- és bevégzésére még 8 napig Pesten maradhat, de ez idő alatt rendőri felügyelet alá helyezendő.⁶⁷

Eredeti tisztázat. OHB-száma: 1848:6267. OL H 95. ORPO 1848:447.

Budapest, 1848. december 25.

Kossuth, az OHB elnöke utasítása Madarász László OHB-tagnak

Önök f. hó 22-kéről 447. szám alatt kelt jelentésére⁶⁸ válaszoltatik, miszerint Obholzer János ezredi lelkésszel, miután váci születésű, úgy kell bánni, mint azon többi tisztekkel, kik magyar létükre az esküt megtagadták, ti. be kell őt záratni.

Sántus adjutánst érdeklőleg, kiről az hozatik fel, hogy kivételes patrocíniumra érdemesítve lett, a Honvédelmi Bizottmány semmi kivételt nem teszen.

Eredeti tisztázat. OHB-száma: 1848:6385. OL H. 95. ORPO 1848:574

61 *Zichy Lipót, gróf* (1805—1869), cs. kir. őrnagy, a szabadságharcban honvédezzredes, dandárparancsnok. 1849. januárjában kilép, a cs. kir. hadbírótság megfosztja rangjától. — Az említett mosonyi győzelem 1848. december 18-án volt.

62 *Schlik von Bassano und Weisskirchen, Franz, gróf* (1798—1862), cs. kir. altábornagy, hadtestparancsnok. Nyugállományú lovassági tábornokként hal meg.

63 Madarász december 21-én felvilágosítást kért Zichy feleségének hollétéről Irányi Dániel és Vay Lajos kormánybiztosoktól és Szemerétől. December 25-én Gyarmas (?) József futár jelentette, hogy Zichy Lipót családja Sepsiben van. OL H. 95. ORPO 1848:533.

64 A volt cs. kir. 62. gyalogezred azon 29 tisztjéről van szó, akik nem voltak hajlandók letenni az esküt a magyar alkotmányra. Kossuth először december 13-án írt ügyükben a hadügyminisztériumnak (KLÓM XIII. 724.); december 19-én pedig utasította a hadügyminisztériumot, hogy a tisztek között levő magyarokat tartóztassa le, a többieket pedig becsületszavuk és írásbeli nyilatkozatuk mellett, hogg Magyarország ellen két évig nem harcolnak, helyeztesse a rendőrség felügyelete alá. (Uo. 814. o.)

65 *Binder Tivadar* (1793—?), a cs. kir. 62. gyalogezred ezredese. 1849 januárjában jelentkezik a cs. kir. csapatonknál. Nyugalmazzák.

66 Sántus nevét Madarász kihúzta, és odaírta mellé: „magyar”.

67 Madarász december 22-i válaszában jelentette, hogy Obholzer János váci születésű pap, tehát ugyanúgy magyar, mint Sántus; mit tegyen hát velük? L. a 30. iratot.

68 L. a 38. iratot és a hozzáírfizott jegyzetet. Mellette Madarász két átírata december 27-ről. 1. A hadügyminisztériumnak, hogy Sántust az eskü letétele után főhadnagyként, Obholzert pedig lelkészként alkalmazták. 2. Mitisz térparancsnoknak, hogy december 28-án reggel 9 órára rendelje a rendőri hivatalba Sántust és Obholzert.

Pest, 1848. december 25.

Kossuth, az OHB elnöke átirata Nyáry Pál OHB-tagnak

Szemere Bertalan honv. bizottmányi tag éppen most jelenti⁶⁹ Irányi Dániel k. biztos⁷⁰ útján —, miképp a miskolci sereg számára még vagy 1000 darab ruha szükségeltetik; mindazáltal azon megjegyzéssel, hogy ha a Bocskai-csapatnak megrendelt 1200 ruha elérkezik, akkor erre sem leend szükség; véleményem szerint úgy kellene intézkedni, hogy legalább 600 darab szűrnapdug s ködmön küldessék Miskolcra, csak az a kérdés, lehetséges-e? mert *Sillye küldeményére egyáltalában nem számítok, Mészáros pedig 28-kán támadni akar.*⁷¹

Eredeti tisztázat. A kurzívával szedett sorok Kossuth sk. betoldásai. OL H 2. OHB-iratok. 66. doboz. Vegyes iratok. d. sz.

Pest, 1848. december 26.

Kossuth, az OHB elnöke hátirata Mészáros Lázár hadügyminiszter 1848. december 24-i levelén; utasítás Madarász László OHB-tagnak

Tisztelt Honvédelmi Bizottmányi Elnökség!

Az ide mellékelt levélborítékból méltóztasson kivenni, hogy még a magam személye, mely egy sereg vezényletével van megbízva, nem ment a kutatástól. Fáj ez egy becsületes embernek, ki hazafiságának nem csekély jeleit adá; fáj annál inkább, mivel ily fölöttei titkos öröködést mivel sem érdemlette meg. S így vagy érdemlek bizalmat, vagy nem; ha igen, úgy az ily méltatlanságtól biztosíthatni kérem magamat; ha nem, úgy minden hivatalaimat kész vagyok letenni, amint is eltökéltem mindannyi egyes főbb hivatalnokoknak és seregvezényleteknek tudtokra adni, hogy nekem magányleveleket ezentúl ne írjanak.

Miskolc, 24-dik X-ber 848.

Mészáros Lázár

Madarász László úr legyen szíves a bennírt dolgot investigáltatni, valjon a postán, rendőrségnél vagy pedig (mert a boríték címzése *hivatalos*) a hadügyminisztériumnál történt-e a levél felbontása; s engem a vizsgálat eredményéről tudósítván, mindenesetre megtiltani, hogy a levélbontók a kormány s miniszter leveleit ne bontogassák.⁷²

*Mészáros sk. tisztázata Kossuth sk. hátiratával. OHB-száma: 1848:6660. OL H 95. ORPO 1848:572.*Pest, 1848. december 27. körül⁷³*Az OHB rendelete Bernáth Zsigmond főispánnak.*⁷⁴

A Honvédelmi Bizottmány herceg Woroniecki Józsefet⁷⁵ megbízta, hogy Magyarországon, úgyszintén az ország határain kívül Magyarország szolgálatára és védelmére önkéntes csapatokat alakítson és felfegyverezzen.⁷⁶

E nagy fontosságú megbízásnak végrehajtására a fentnevezett herceg a szükséges rendeletekkel, utasítással, úgy a megkívántató és az ügy első stádiumára kellő pénzüsszeggel egy időre el van ugyan látva; minthogy azonban megtörténhetik, hogy a megbízott herceg egyik vagy másik csapatjával Galiciából Ung megyén keresztül az országba átjönni óhajt, s evégre rögtöni szükség-

69 Szemere jelentését Kossuth hátiratával együtt l. KLÖM XIII. 896. o. A jelentés december 24-én kelt.

70 Irányi Dániel (1822—1892), a márciusi ifjak egyike. 1848-ban az igazságügyminisztérium titkára, Pest város képviselője. Ősztől Sáros megye kormánybiztos. 1849. április végétől budapesti kormánybiztos. Emigrál.

71 Mészáros Lázár (1796—1858), a cs. kir. ezredes, 1848-ban a Batthyány-kormány hadügyminisztere. Decembertől 1849. januárig hadtestparancsnok. A trónfosztás után lemond a hadügyminiszterségről. Júliusban fővezér. Emigrál. — A Kossuth által említett támadás eredményezte december 28-án a szikszói összecsapást, amelyben rövid ágyúzás után Mészáros visszavonult.

72 Madarász december 27-én értesítette Kossuthot, hogy az említett levelet mint hivatalos iratot Mészáros távollétében Zelenák Sándor hadügyminisztériumi irodaigazgató bontotta fel.

73 A közlő az iratot október 10-i dátummal közölte, ez azonban nyilvánvalóan téves. Woroniecki az említett megbízást csak december 27-én kapta.

74 Bernáth Zsigmond (1790—1882), 1848-ban Ung vármegye főispánja és kormánybiztos.

75 József Woroniecki, (?—1885) december végétől egy lengyel gerillacsapat szervezője a Felvidéken. Áprilistól a lengyel régi dicsőadosztályának parancsnoka, majd térparancsnok a gyulafehérvári ostromseregnél. Emigrál.

76 A megbízást l. KLÖM XIII. 904—905. o.

geinek fedezésére bizonyos összegre szüksége talál lenni, nehogy valami hiány vagy fennakadás legyen, a Honvédelmi Bizottmány jónak találta a pénzügyminisztériumnak a mai napon meghagyni, hogy Főispán úrnak fennemlített célra 15 000 pftot utalványozzon, az ungvári álladalmi pénztár által kifizetendőt.

A kormány ebbeli intézkedését azon bizodalomnál fogva tudatja Főispán úrral, mellyel Főispán úr személye iránt viseltetik, s kéri, hogy ezt senkivel sem közölni, ellenben herceg Woronieckit fontos vállalatában mindenképp támogatni méltóztassék.

Fogalmazvány? A Vörös Antal gyűjtemény 965. sz. irata alapján közölte Palóczy Edgár: Woroniecki—Korybut Micieslaw herceg c. írásában. História, 1928/7—8. sz. 71. o.

34.

Pest, 1848. december 31.

Kossuth, az OHB elnöke utasítása Madarász László OHB-tagnak

Ezennel megkerestetik biz. tag úr, hogy azon 500 német tüzért, kik Pesten vannak, *haladék nélkül* szállíttassa a Jászkunszágba.

Kelt Pesten, dec. 31-én 848.

a Honvédelmi Bizottmány elnöke
Kossuth Lajos

Tovább nem lehet várakozni az elszállítással; azonnal oda, ahová jónak látja.⁷⁷

Eredeti tisztázat. Az utóirat Kossuth sk. írása. OL H 95. ORPO 1849. 1. kútfő, 333. tétel

35.

Pest, 1848. december 31.

Kossuth, az OHB elnöke utasítása Szabó Zsigmond alezredesnek⁷⁸

Szíves ajánlata következtében is megkeresen Alezredes urat, hogy válogatott emberekből álló, és teljes bizalmat érdemlő hű tisztek vezénylete alá helyezendő egy erős kompániát a Szolnok felé vezető vasút udvarba kiállítson avégett, hogy ha a kormány szükségesnek találná még az éjjel Szolnokra utazni, az fedezetül szolgálhasson. Kérem jelentését, hány órára leszen ott ezen fedezet.

Kossuth sk. tisztázata. OL R 306. Katonai iratok. 5. cs. Szabó Zsigmond iratai.

36.

Pest, 1848. december 31.

Az OHB két utasítása a.) a vasúti szállító hivatalhoz b.) a vasútigazgatósághoz

a.)

A fegyvergyár és személyzete ezennel vasútvonalon Szolnokra küldessen.

b.)

Meghagyatik a vasútigazgatóságnak, hogy holnap déltájban a fegyvergyár számára két vonalt (treent) készen tartson.

Fogalmazványok. OL H 2. OHB-iratok. 66. d. Vegyes iratok. d. sz.

⁷⁷ Az említett tüzerek a cs. kir. 5. tüzérezred tagjai voltak, s hadifogolyként a lőszergyártásban dolgoztak.

⁷⁸ Szabó Zsigmond (1799—1882), cs. kir. százados, 1848-ban honvéd alezredes, dandárparancsnok. 1849-ben ezredes. A komáromi várórség tagjaként amnesztiát kap.

Hely és dátum nélkül (Budapest, 1848, december 31, körül)
Az OHB (?) kiáltványa a hadsereghez

Vitézek!

A haza megszokta remélni bennetek s várni tőletek Magyarország megmentését.

És ti e reménynek megfelelőek, s ellenségeink nem egyszer érezték fegyvereitek súlyát.

Vitézek! Erdélyből örömhíreket kaptunk, Kolozsvár a miénk! A székelyek újra felkeltek, Brassót bevették. Bem tábornok írja, miképp reméli, hogy nemsokára Magyarországot Erdélylyel megjándékozandja.⁷⁹

Az aldunai lázadás fészkei nagyobb részt szétdőltak; most rátok néz az egész haza, tőletek várja, hogy szívét, Budapestet megóvjátok az ellenség fegyvereitől.

Vitézek! Az egen még a sukorói nap süt.⁸⁰ Emlékezzetek a diadal napjaira! Ti az ellenség számával soha nem gondoltatok; ott áll elöttetek, verjétek meg!

Fel vitézek! Lobogjanak a zászlók, induljatok, hogy az ellenség ráismerjen győzőire!

Fogalmazvány. OL H 2. OHB-iratok. 66. doboz Vegyes iratok. d. n.

⁷⁹ Bem 1848. december 25-én vonult be Kolozsvárra. Az erről szóló december 26-i jelentését Kossuth december 30-án kapta meg. A Brassó bevételéről szóló áhír eredete ismeretlen.

⁸⁰ Utalás a szeptember 29-i pákozdi—sukorói győzelemre.